

a Prágai Magyar Kulturális Központot

Delhitől Kairón át New Yorkig, ma négy kontinensen összesen tizenhét magyar kulturális intézet működik a világban. Tevékenységük olyan, gondosan megválasztott városokban folyik, amelyek hazánk számára különleges jelentőséggel bírnak. Az egykor még Klebelsberg Kunó által kezdeményezett „intézeti rendszer” a gyakorlatias teendőkön túl hosszabb távú kulturális küldetést is ellátnak, s egy korszerűbb országkép kialakítását is szolgálják.

A prágai intézet már több mint ötven éve szolgálja a magyar–cseh kulturális, oktatási és tudományos kapcsolatokat. Mindeközben az egyik legfontosabb regionális központtá nőtte ki magát.

A *Prágai Magyar Kulturális Központ* (PMKK) ugyan nincs olyan patinás, mint például az 1927-ben alapított párizsi Magyar Intézet, de nem is olyan fiatal, mint a kapuit csak 2001-ben megnyitó New York-i központ. A cseh fővárosban, bő ötven éves működése során a PMKK több meghatározó történelmi korszakot élt át, s más-más megítélés mellett folyamatosan megfelelt a változó követelményeknek. Az intézet jelenleg – és minden bizonnyal most már véglegesen – Prága egyik legközkedveltebb helyén, az Óváros-teret a Vencel térrel összekötő sétálóút mentén, két egymással összeépített belvárosi épületben található. Kezdetben a Vencel tér 2-es szám alatti épületben működött, amely később a metrópítés áldozatává vált. Az intézet akkor két-három évre átmenetileg a Příkopýra, a mai Myslbek-palota helyén álló barakképületbe költözött. Tevékenysége a kezdeti rögtönzéseken esetlegességeken alapuló korszak után mind rendszerebbé vált, kínálata egyre bővült. Maga is hozhatott s hozott ki művészeket, előadás- vagy koncertsorozatokat szervezve számukra. Ezt követően a központ a Národníra költözött, ahol nagyterem nélkül maradtak. A programszervezők így rengeteget jártak vidékre, s visszatérő vendégekké válva például České Budějovicében, Žiár nad Sázavouban, vagy Třebíčben.

1978 őszén az intézet kettévált: a Národnín a Magyar Kultúra boltja külön kereskedelmi egységként működött tovább, az egykori propagandaosztály dolgozói pedig a mai helyére költöző Prágai Magyar Kulturális Központ munkatársai lettek. A Rytířská 25/963 alatti „kis ház” klasszicista stílusban épült lakóépület, a Rytířská u. 27/962. szám alatti főépület pedig „A két vörös oroszlanhoz” nevet viseli. Az 1935-ben, M. Hausknecht tervei alapján épített ház az egykori posztós kalmárok óvárosi gótikus boltjai helyén (nemcsak Csehország, de egész Közép-Európa legrégebbi utcai bazársorán) emelkedett. A földszinten néhány önálló boltocská működött, az emeleti szinteken 1948-ig – az államosításig – továbbra is textíliákat, kelméket árúsítottak, majd az épület helyiségeit irodáknak és raktáraknak használták. A hetvenes évek elején mindkét há-

zat a Magyar Kulturális Központ szükségleteinek megfelelően újjátették fel.

A pozsonyi intézet 1991-es megnyitásáig a prágai, természetesen egész Csehszlovákiára kiterjedő hatáskörrel látta el feladatát. A kezdetben háromfős propagandaosztály részben az intézet első emeleti nagytermében, részben az ország vidéki városaiban – például vállalati üdülőkben – szervezett rendezvényeket: vetítették magyar filmeket, rendeztek hangversenyeket, s zenés irodalmi esteket. Később magyar napokat vagy heteket szerveztek irodalmi esttel, vetélkedővel, kiállításal, filmvetítéssel. Az 1968-ban beköszöntő „Prágai Tavasz” fellendülést, majd elfojtása óriási visszaesést hozott, hiszen a magyar csapatok is a megszállók között voltak, ami az intézetet is szegénybe hozta. Sokáig nem volt kinek és kivel programokat szervezni. Csak lassan kezdtek visszatérni az emberek.

A hetvenes évek elejére ez a folyamat megfordult. Míg Csehszlovákiában a megújulásra képtelen rendszer egyre merevebbé vált, addig Magyarországon már jócskán fellazult a diktatúra. A PMKK egy picivel szabadabb világra nyitott ajtót. Az intézet például egyenesen Magyarországról hozathatott be olyan filmeket, amelyek aligha mentek volna át a cenzúrán. *Bacsó Péter* „A tanú”-ja volt a legnépszerűbb alkotás, de vetítették *Kovács András* „A ménészgazda” és a „Hideg napok”, valamint *Mészáros Márta* filmjeit is. *Jiří Menzel*, *Věra Chytilová*, *Jiří Krejčík* és a cseh filmszakma egyéb jeles képviselői rendszeresen a nézők

között voltak. Nemcsak a filmek, hanem a kétnyelvű irodalmi műsorok és kiállítások iránt is óriási volt az érdeklődés. Az intézet vendége volt többek között *Konrád György*, *Esterházy Péter*, *Kertész Ákos*, *Galgóczi Erzsébet* és *Nádas Péter*. A műveket olyan kiválóságok szólaltatták meg cseh nyelven, mint *Vira Galatíková*, a már akkor legendás idősebb *Rudolf Hrušínský*, *Eduard Cupák*, vagy *Dana Medřická*. Meglepően nagy – politikai – hatása volt az olyan, építészettel foglalkozó kiállításoknak, mint a Műcsarnok „Építészet, belsőépítészet” című kiállítás-sorozata, a „Magyar konstruktivizmus” című tárlat, de említést érdemel *Korniss Péter* „A vendégmunkás” című fotókiállítása, vagy *Schaár Erzsébet* *Pilinszky*-esttel egybekötött kispasztika tárlata is. Ez volt az intézet igazi fénykora.

A bársonyos forradalom után azonban logikusan csökkent Csehországban a magyar kultúra iránti kereslet és az intézet anyagi helyzete is romlott. A 90-es évek közepén így elvesztette legmutatósbab, földszinti helyiségeit. Az új helyzetre való tekintettel koncepcióváltásra volt szükség. A hanyatlás csak a kilencvenes évek közepén állt meg. *Reményi Krisztina* igazgató és munkatársai fáradozásai révén az intézet az igényeknek megfelelő, vonzó programokat kínált, új partnereket talált és új arculattal állt elő. Nyitottabbá vált a ház és beindult a klub. Erre a hagyományra épített és ezt fejleszti tovább a jelenlegi vezetés, az irodalomtudós és egyetemi oktató *Kiss Szemán Róbert* igazgató és *Harsányi Ilona* igazgatóhelyettes is. A kulturális központ legfőbb vonzerejét ennek megfelelően sokszínűsége adja. A csaknem tizenegyezer kötetes könyvtár a legnagyobb csehországi hungarológiai gyűjtemény. Legnagyobb része eredeti magyar nyelvű szépirodalmi alkotás, de cseh irodalmárok és a világirodalom jeles alkotói műveinek magyar, illetve magyar szerzők cseh nyelven kiadott fordításai is helyet kapnak benne. Szakirodalom és sokrétű audiovizuális gyűjtemény is várja a látogatókat. Az olvasóteremhez kapcsolódik a PMKK kamara-kiállítóteremként is működő klubja, ahol hozzáférhetőek a magyar és cseh hírlapok, folyóiratok, s élvezhető a Duna TV, a Kossuth- és Petőfi rádió műsora.

A PMKK által szervezett – a prágai Károly Egyetem magyar tanszékének tanárai által vezetett – nyelvtanfolyamok négy, egymásra épülő szinten teszik lehetővé a magyar nyelv megismerését. 1998-tól óvoda is működik az intézetben, amely a magyar népi hagyományok ápolását tűzte ki céljául. Havonta egyszer kisiskolások számára is tartanak foglalkozásokat. A nagyteremben évente negyven (!) magyar filmet vetítenek le (egy-egyede új alkotás). Itt zajlanak a zenei rendezvények, a kamara-színházi előadások, a kerekasztal-beszélgetések, a tudományos és művészeti konferenciák, a szerzői estek, a sajtókonferenciák, a Cseh- és Morvaországi

Gál Attila felvételei

Magyarok Szövetségének rendezvényei, a baráti körök találkozói. A PMKK irodalmi programja elsősorban az olyan kortárs magyar alkotók műveinek cseh nyelvű kiadására alapul, mint *Esterházy Péter*, *Krasznahorkai László*, *Závada Pál* és *Kertész Imre*. A 2000-ben megkezdett „Akadémiai esték” sorozatban olyan jelentős magyar tudóseyéniségek mutatkoztak be a cseh szakmai közönségnek, mint *Szilágyi János György* klasszika-archeológus, *Erdélyi Zsuzsanna* néprajztudós, *Lénárt István* matematikus, *Paul Lendvai* történész vagy *Passuth Krisztina* művészettörténész. Akadnak tehát programok a házon belül is bőven, de a Központ szoros és gyümölcsöző kapcsolatot ápol minden fontosabb vidéki kulturális intézettel és rendezvénnyel, a pilseni színházi fesztiváltól a Karlovy Vary-i filmfesztiválig.

Az intézet költségvetésének oroszlanrészét – lévén magyar állami kulturális külképviselet – a NKÖM biztosítja. Ezt a Nemzeti Kulturális Alap és más szervezetek pályázatainak elnyert összegei egészítik ki. Költségvetése alapján a PMKK a középmezőnybe tartozik. Ez főleg azzal magyarázható, hogy kultúr-stratégiaileg nem olyan kiemelt fontosságú, mint London, Párizs vagy Róma. Földrajzi fekvése viszont ennél nagyobb stratégiai jelentőséggel ruházta fel. Prága különleges jelentőséggel bír számunkra, hiszen egyetlen más várossal sincs ennyire szoros és egyértelmű kulturális együttműködésünk a tágabb régióban. Nem véletlen, hogy a magyar turistáknak évtizedek óta kedvelt célpontja a cseh főváros, és ez nem csak az olcsó, de kiváló sörnek köszönhető. A cél ennek megfelelően a magyar kultúra közvetítése a cseh közönség felé, akik a rendezvények látogatóinak többségét alkotják. Természetesen az itt élő magyarok, vagy az akár rövid időre kilátogató turisták is eljönnek az eseményekre. Ők is szívesen látott vendégek. A vidéki, külső helyszíneken és a házon belül zajló programok teljes közönségének mintegy negyede magyar. Közülük igen sokan itt dolgozó vagy tanuló szlovákiai magyarok, akik számára az intézet nem különlegességet, hanem egyfajta kiindulópontot és biztos bázist is jelent.

Vizer Balázs